

Rim ýykylandan soñky paganist Ýewropa

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Rim ýykylandan soñky paganist Ýewropa RIM ÝYKYLANDAN SOÑKY PAGANIST ÝEWROPA

Günbatar Rim imperiýasynyň ýykylmagyndan soñ buthana Günbatar Ýewropany birleşdirýärdi we bir bitewi ýewropa kimligi duýgusyny saklaýardy.

Bu dini ýörelge Rimiň dargamagynyň yzysüre bolup geçen syýasy böleklenmelere garamazdan sözde «butparaz» dinleri aradan aýryp dowam edipdi we ýaýrapdy.

Tutuş ýewropalylaryň ahyrsoñunda paýlaşmaga başlan ýeke-täk zady Latyn buthanasyna agzalykdy.

Buthananyň bir özi antik Rimiň mirasynyň azyndan bir bölegini gorap bilýärdi.

kitapcy.ru

Bu miras buthana tarapyndan goralýan taglyma-da aralaşdy. Mysal üçin, latynça gürlenýän dil hökmünde ýitip gidenem, Italiýanyň özünde-de eýyäm VIII asyra çenli ýok bolanam bolsa «Injiliň» dili we sowatly elitalaryň arasyndaky ýazuw aragatnaşygy latyn dilindedi.

Latyn dili Rim imperiýasynyň ýerli dili bolmakdan galyp, munuň ýerine tutuş Yewropadaky ýokary bilimli elitalaryň diline öwrüldi.

Angliýadan bilimli biri (şol dövrüň buthanasynyň agzasy) şindizem Ispaniýadaky ýa-da Italiýadaky bilimli birine deňdi, emma bu ýazyşmalar latyn dilinde bolýardy. Materigiň aşagynyň beýleki tarapyndaky kärdeşleri bilen gepleşmeselerem, olaryň ýazuw dili birdi.

Hristianlyk has öñ harby taýdan hristian garşıdaşlardan güýçlüdiginı subut eden halklary-da, günbatar imperiýasyny ýikan german basybalyjylaryndan Wizantiýa bilen söweşen slawýan halklaryna öwürmek üçin adatdan daşary güýç görkezdi.

Dinden dine geçmeler esasanam hristian missionerleriň geň galdyryjy tagallasy we hristian dälleriň hristianlar bilen has gowy syýasy gatnaşyklary etmek isländigi sebäpli amala aşdy. Munuň bilen birlikde güýç ulanmak arkaly zorlukly dinden dine geçme wakalary-da bolup geçipdir.

Fransuz koroly Beýik Karl muny goldapdyr. Dinden dine geçmeler zorluk bilenem bolsa XI asyrda Ýewropadaky adamlaryň hemmesi hristiana, Günbatarda latyn hristianyna, Gündogarda prawoslaw hristianyna öwrülipdi.

Latyn buthanasy Rim merkezli papalygyň iň azyndan nominal ýolbaşylygy aýyl-saýyl edildi – aslynda wizantiýa imperatorlary buthana bilen birlikde döwletiňem üstünde agalyk sürmäge döwtalap bolanlygyndan, günbatar we gündogar buthanalarynyň arasynda hemişelik gama döreden, bir bitewlikde hristian buthanasynyň ýolbaşylygyna gönükdirilen papalyk ideýasydy.

Papalar diñe Günbatar buthanasynyň başında durman, eýsem özbaşyna hökümdar bolup höküm sürerdiler we beýleki ýolbaşyalar bilen elmydama buýr-bulaşyk gatnaşyklary bardy.

Irki Orta asyrlaryň ähli döwründe (Günbatar Rim imperiýasynyň soñundan XI asyra çenli) papalar seýrek ýagdaýda Italiýanyň daşyndaky buthanalaryň hökümdary hasaplandy).

Munuň ýerine bu döwür guramaçylykly hristianlygyň has uzintaryhynda möhüm orna eýedi, çünkü birnäçe papa azyndan doktrinanyň we toparlanmanyň üstünde agalyk sürmäge hukugynyň bardygyny öňe sürdi – ýüzlerçe ýıldan soñ papalar özlerinden

öñküleriniň öñe süren pikirlerine hemiše jogapkärçiligiň özlerine degişlidiginiň «subutnamasy» hökmünde seretdiler.

Muňa mysal bolup bilek irki papalaryň biri-de, VII asyryň başynda papa bolan Beýik Grigoridir.

Grigoriý henizem Rimi Wizantiýa imperiyasynyň bir bölegi hasaplaýardy, emma şol wagta çenli Wizantiýa Rim şäheriniň goragyna kömek edip biljek goşun birliklerini ugradyp bilenokdy we papalyk garaşsyzlygyny almaga höwesek garaýardy.

Netijede Grigoriý mekirlik bilen agzala german korollaryny biri-birlerine garşy küsgürip oýnady, olaryň ynamyny we goldawyny gazanmak üçin magnawy agalygyndan peýdalandy.

Hem-ä ruhlary halas etmek üçin hakyky isleg-arzuwdan, hemem buthana üçin has çuň täsir görmek ýaly pragmatiki arzuwdan hristianlygy ýaýmak üçin korollygyň daşyndaky ýurtlara missionerleri ugradypdyr.

Grigoriniň agalygy harby güýje goldanmandyr we şol wagtlar hristianlaryň köpüsi Rim papasynyň (şol wagtlar ähli ýepiskoplara «kaka» manysyny berýän «papa» diýlipdir) ähli buthanalaryň baş ruhanysydygyny çaklamandyr.

Munuň ýerine Grigoriý ýaly papalar korollar bilen garşylyklayýn peýda berýän gatnaşyklary ýola goýup we hristian missionerlik işleriniň giňelmesini sazlap, agalyklaryny kem-kemden, emma ynamly ädimler bilen berkitdiler.

VIII asyrda papalyk Rim imperatory Konstantiniň Günbatar Rim imperiyasynyň üstünde Rim papasyna ygtyýar berendigi aýdylýan Konstantiniň keremi hasaplanýan (ýüze çykyşy ýaly galp)

resminama taýýarlatdy.

Bu resminama öňümüzдäki birnäçe asyrlap papalar tarapyndan köplenç «subutnama» hökmünde görkezildi.

Munuň bilen birlikde güýcli we tutanýerli papalaram güýcileriniň çäkleri babatda realist bolmaga mejburdy, birnäçe papa syýasy oňsuksyzlygyň ortasynda tagtdan agdaryldy we hatda öldürildi.

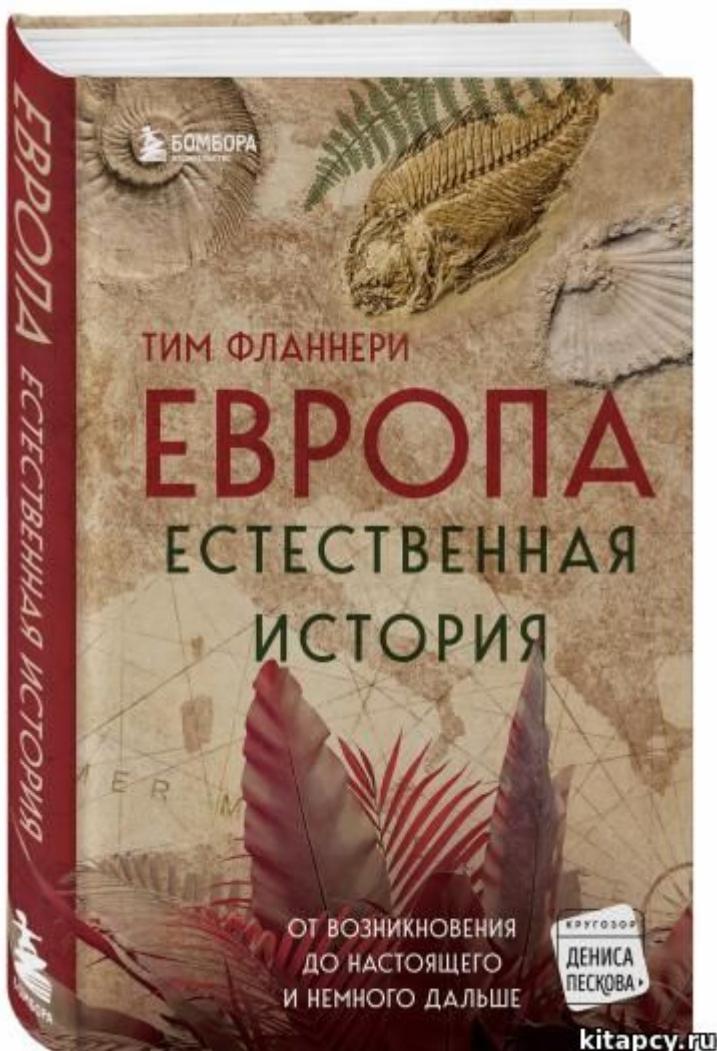
Şeýdibem, hristianlyk örän güýcli, merkezi gurama sebäpli däl-de, missionerleriň tagallasy, pragmatizmi we dünýewi dolandyryjylaryň goldawy sebäpli ýaýrady.

Bütin Ýewropada missionerleriň pagan dininiň galyndylary bilen söweşmek üçin däl-de, ony ussatlyk bilen täzeden şekillendirmek üçin resmi görkezmeleri bolupdyr.

Butparazlaryň hristianlygyň nýuanslaryna düşünmeginden has beter onuň hakykatyny kabul etmegi has möhüm bolupdyr.

Hepdäniň günleriniň iñlisçe atlary bilen bir hatarda hristianlyk bilen köne butparaz däp-dessurlaryň arasyndaky geçiş arkaly her dürli «butparaz» däp, söz, urp-adat biziň günlerimize çenli dowam edip gelýär.

(Çarşenbe Odiniň ýa-da Wotanyň günü, Penşenbe Toryň günü we ş.m.) we Eostre atly skandinaw ýaz we bereket aýal hudaýyndan «Pasha» sözüniň özi.

Mysal hökmünde, irki döwür iňlis hristian liderlerinden (has soňra apostol) Bedä ýazan hatynda Papa Grigoriý Bedä we onuň yzyna eýerijilere pagan ybadathanalaryny ýykmaýlygy, olary mukaddesleşdirmegi we täzeden ulanmagy ündäpdir.

Edil şolar ýaly butparazlaryň gurbanlyk edilýän günleri-de Hudaýa we apostollara täzeden baglanyşdyrylypdyr.

Dogrusyny aýdanda, pagan medeniýetinden saplanmagyň ýerine hristianlygyň hakykatdanam has aňsat ornaşyp biljek şekilde wagyz edilmegidi.

Ruhanylar käte ybadatyň nýuanslary hakda jedel edipdir, emma esasy üýtgeşme diňe hristianlygyň ýaýramagy we buthananyň artan täsiridi.

Umut ATASEWEN,

gadymydünýä taryhcysy / @atasevenoffica

Ýekşenbe, 28.01.2024 ý. Taryhy makalalar